

به نام خداوند بخشنده مهربان

۱۵۴۷۰۲

سنت و مدرنیسم در معماری کشورهای اسلامی

کُنش، میان پایاگرایی سنت و پویانگری مدرنیسم

راهنمای و برآیند علمی: دکتر حسین سلطانزاده
دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی

نویسنده: ندگان
حسین سلطانزاده، پریا پورمحمدی، مهدی حاجی شفیعی،
شاهین خلیلیان، مهرنوش ذوقی توتکابنی، امین زوورزی،
آناهیتا ظریف پور، سمیرا فداکاری، حورا فرود، حمزه قیاسوند،
ابوالفضل کربلایی حسینی غیاثوند، مهدخت کیانی، زهرا محمدی،
حنانه ملک محمدی بیدهندی، لیلا بیگم هاشمی،
فاطمه هدایتی، گلزار یونس.

عنوان و نام پدیدآور	سنت و مدرنیسم در معماری کشورهای اسلامی: کنش، میان‌پایاگرای سنت و پویانگری مدرنیسم/ نویسندگان حسین سلطان‌زاده ... [و دیگران]؛ راهنمایی و ویراستار علمی حسین سلطان‌زاده.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات؛ قزوین: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۳۰۰ ص.: مصور، جدول، نمودار
شابک	978-964-10-4947-0
وضعیت فهرست‌نویسی	فیپا
یادداشت	نویسندگان حسین سلطان‌زاده، پریا پورمحمدی، مسعود حاجی‌شفیعیها، شاهین خلیلیان، مهرنوش ذوقی‌توتکابنی، شاهین زوورزی... [و دیگران]؛ کتابنامه.
یادداشت	
عنوان دیگر	کنش، میان‌پایاگرای سنت و پویانگری مدرنیسم.
موضوع	معماری — ایران — تاریخ — مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع	Architecture -- Iran -- History -- *Addresses, essays, lectures
موضوع	قرن ۲۰ م. — مقاله‌ها و خطابه‌ها معماری جدید—
موضوع	Architecture, Modern -- 20th century -- Addresses, essays, lectures
موضوع	معماری بومی — قرن ۲۰ م. — مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع	Vernacular architecture-- 20th century -- Addresses, essays, lectures
موضوع	معماری اسلامی — کشورهای اسلامی — مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع	Islamic architecture -- Islamic countries -- Addresses, essays, lectures
شناسه افزوده	۱۳۳۵-سلطان‌زاده، حسین
شناسه افزوده	دانشگاه آزاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات
شناسه افزوده	Islamic Azad University Publication
شناسه افزوده	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۶ ۸۶ س / ۱۴۸۰ NA
رده‌بندی دیوینی	۷۲۰/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۴۹۲۱۵۲۸

عنوان	سنت و مدرنیسم در معماری کشورهای اسلامی: کنش، میان‌پایاگرای سنت و پویانگری مدرنیسم
زیرنظر	دکتر حسین سلطان‌زاده
ناشر	سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی قزوین
طرح جلد و صفحه‌آرایی	با همکاری مهدخت کیایی
ویراستار	با همکاری مهدخت کیایی
سال انتشار	۱۳۹۶
نوبت چاپ	اول، ۱۳۹۶
شمارگان	۲۰۰۰ نسخه
قیمت	۲۰.۰۰۰ تومان
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۴۹۴۷-۰

کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است

ساختمان مرکزی: قزوین، بلوار نخبگان، دانشگاه آزاد اسلامی قزوین ۳۳۶۷۵۷۸۷-۰۲۸

مرکز پخش: ۳۳۶۸۸۰۵۸-۰۲۸

مراکز فروش تهران: سیمای دانش، نشر کتاب دانشگاهی، کیان رایانه، عابد، علوم پویا، دیانت

آدرس سایت: www.qiau.ac.ir

پست الکترونیک: spc@qiau.ac.ir

...فهرست مقالات...

- هویت در معماری | حسین سلطانزاده ... ۱
- معماری نیجریه؛ روند توسعه، از سنت به پست‌مدرنیسم | پریا پورمحمدی ... ۲۱
با تأکید بر اشکال مسکن سنتی، در نیجریه
- سیر تکاملی در شهر و معماری گرجستان | مسعود حاجی‌شفیعیها ... ۳۹
- کشور ازبکستان، از سنت تا پست‌مدرنیسم | شاهین خلیلیان ... ۵۵
- کاوشی در معماری مراکش، از سنت تا مدرنیسم | مهرنوش ذوقی‌توتکابنی ... ۶۵
- بررسی تقابل سنت و مدرنیته در معماری کشور قطر | شاهین زوورزی ... ۸۷
- مروری بر شکل‌گیری جزیره مدرن و کنش‌های آن با سنت، در معماری اندونزی | آناهیتا ظریف ... ۱۰۱
- معماری کشور تونس: میان سنت و مدرنیسم | سمیرا فداکاری ... ۱۱۷
تحلیل چگونگی نفوذ مدرنیسم به معماری کشور تونس به همراه برنامه‌ها و مداخلات بازسازی
- سیر تحول در عربستان، گذر از سنت تا مدرنیسم | حورا فروود ... ۱۴۱
- تقابل و تعامل سنت و مدرنیسم، در معماری معاصر پاکستان | حجت قیاسوند ... ۱۶۳
در جستجوی هویت معماری مستقل منطقه‌ای
- تقابل سنت و مدرنیته در معماری معاصر مالزی | ابوالفضل کریم‌حسینی‌غیاثوند ... ۱۸۳
- شهر سنتی قصبه، در مواجهه با مدرنیسم: تنش یا سازش؟ | محمدرضا کیانی ... ۲۰۵
به همراه بازخوانی سیاست‌های مدرنیسم مسکن، در الجزایر
- از سنت تا مدرنیسم در معماری لبنان | زهرا محمدی ... ۲۲۷
- ترکمنستان، از سنت تا مدرنیسم | خانه ملک‌محمدی‌بیدهندی ... ۲۴۱
- رویکردی به مقوله‌ی سنت و مدرنیسم در معماری امارات متحده‌ی عربی | لیالیگم هاشمیان ... ۲۶۳
- مالدیو، رویکردی زیست-منطقه‌گرایانه به معماری مدرن | فاطمه هدایتی ... ۲۸۱
- نگاهی به جایگاه سنت و مدرنیسم، در آثار راسم بدران، معمار معاصر عرب | گلزار یونسی ... ۲۹۳

پیشگفتار

سنت، مجموعه‌ای از دستاوردهای فرهنگی است که به سبب تأثیر عوامل بسیار متعدد محیطی، مادی، تاریخی شکل می‌گرفته و بازتاب آن را می‌توان در بسیاری از آثار تمدنی یک جامعه نیز مشاهده کرد. سنت‌های معماری را نیز می‌توان به همین ترتیب مجموعه‌ای از دستاوردهای فرهنگی و مادی دانست که در وجوه و ابعاد گوناگون فضاهای معماری و شهری در یک جامعه بازتاب می‌یافته است.

به‌طور معمول موضوع سنت کمابیش در دوره معاصر از زمان شکل‌گیری انقلاب صنعتی و دوران مدرنیسم با مفهوم ویژه‌ای مطرح شد، زیرا انقلاب صنعتی و فرهنگ و فلسفه مدرن از یک سو با بسیاری از مظاهر و نشانه‌های تاریخی مربوط به گذشته مخالفت می‌رزید و از سوی دیگر کاربرد مصالح و روش‌های جدید ساختمانی به‌طور معمول موجب کنار نهاده شدن بسیاری از جنبه‌های شکلی و کارکردی فضاهای معماری سنتی شد.

افزون بر این، تکنولوژی‌های جدید موجب شدند که شیوه‌ی زندگی و الگوهای رفتاری مربوط به آن به تدریج دگرگون شود و حاصل آن در روی فضاهای معماری بازتاب یابد، فرایندی که هم چنان ادامه دارد، این پدیده به همراه تحولات مربوط به رسانه‌های عمومی و ابزارهای ارتباطی، به ویژه تحولات جمعیتی ناشی از گسترش بهداشت عمومی و افزایش طول عمر انسان و شکل‌گیری شهرهای میلیونی و هم دگرگونی‌های ناشی از این پدیده‌ها به‌صورت اساسی ساختارهای فضاهای معماری و شهری را دگرگون کردند و در بسی از زمینه‌ها نوعی تفاوت اساسی یا تضاد بین الگوهای کهن و سنتی پدیدار شد.

به‌عنوان مثال می‌توان به نقش توسعه‌ی جمعیتی شهرها و ارتقاء در اتومبیل که به گران شدن قیمت زمین و نظم هندسی شکل آن منجر شد، اشاره کرد که از اوایل قرن معاصر در ایران روی داد. در این فرایند قطعه زمین‌های شهری بیشتر به شکل مستطیل تبدیل شد که ضلع کوچکتر آن در کنار خیابان قرار گرفت، حیاط مرکزی در الگوی سنتی به حیاط میانی تبدیل شد و فضاهای ساخته شده در دو طرف مستطیل قرار داده شدند.

در بسیاری از این گونه خانه‌ها در ابتدا هنوز مطبخ در زیر زمین قرار داشت و از هیزم برای سوخت استفاده می‌شد اما بهره‌برداری تدریجی از بخاری‌های خوراک‌پزی که نفتی بودند و چند دهه بعد کاربرد وسایل گازسوز سبب شد مطبخ که جایی دودآلود و کثیف بود، به جایی تمیز و پاک تبدیل شود و سایر وسایل و تکنولوژی‌های مربوط به آن موجب شد که از یک فضای بسته به فضایی باز در خانه‌های آپارتمانی و حتی در بسیاری از خانه‌های ویلایی تبدیل شود. این تحولات که در کمابیش بسیاری از جنبه‌های فضاهای معماری و شهری صورت گرفت به‌شکل همزمان هم به ظاهر داوطلبانه و هم الزامی صورت گرفت. برای نمونه می‌توان به همین آشپزخانه اوپن یا باز اشاره کرد که در آپارتمان‌های کوچک به فضایی گریزنپذیر تبدیل شدند و به دل‌باز و بزرگ‌تر به‌نظر رسیدن فضای خانه و تسهیل برخی روابط فضایی کمک کرد و در ازای آن موجب دگرگونی در برخی الگوهای رفتاری و فکری مربوط به سکونت در خانه شد که در مواردی ناخوشایند تلقی می‌شوند.

بنابراین دگرگونی‌های تمدنی و فرهنگی به تغییرات کارکردی و کالبدی فضاهای معماری منجر می‌شوند که برخی از آن‌ها ممکن است با الگوها و ارزش‌های فرهنگی یک جامعه ناسازگار باشند، مانند موضوع محرمیت و خلوت که در شهرهای جدید در ایران و بسیاری از سرزمین‌های دیگر به‌ویژه شهرهای واقع در کشورهای اسلامی، در بیشتر موارد چگونگی سکونت را به‌صورتی نامناسب مورد تأثیر قرار داده است.

چالش و تعامل میان سنت و تجدد (مدرنیسم، پسا مدرنیسم و سایر جریان‌های فلسفی و اجتماعی) را شاید پدیده‌ای گریزناپذیر دانست، این پدیده برای کشورهای غربی که از یک سو بیش از دو قرن است که با این پدیده مواجه هستند و از سوی دیگر در بسیاری از زمینه‌ها، زیر ساخت‌های فرهنگی و تمدنی برخی از تحولات را کمابیش بهتر از سایر سرزمین‌ها دارند، غالباً کمتر دچار چالش‌های بزرگ می‌شوند، اما سرزمین‌هایی که زیرساخت‌ها و تجربیات کافی را فراهم نکرده‌اند، شرایط پیچیده‌تری خواهند داشت، بنابراین بررسی چگونگی کنش بین معماری سنتی یا بومی و معماری وارداتی یا متجددانه می‌تواند گامی کوچک در بررسی راه‌کارهای سودمند برای تعامل مناسب بین سنت و مدرنیسم در معماری می‌تواند دانسته شود.

متن‌های این کتاب حاصل بخشی از تمرین‌هایی است که پژوهشگران دوره‌ی دکتری معماری، در دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین در درس سنت و مدرنیسم در معماری زیر نظر اینجانب انجام داده‌اند، که ساماندهی و تنظیم آن‌ها توسط سرکار خانم دکتر مهدخت کیائی صورت گرفته است. لازم است از همکاری ارزشمند ایشان در فراهم آوردن این مجموعه سپاس‌گزاری کنم. از پژوهشگران ارجمندی که در این مجموعه همکاری داشته‌اند، قدردانی و تشکر می‌کنم. از ریاست محترم دانشگاه، جناب آقای دکتر موسی‌خانی و مشاور بالیف ایشان، جناب آقای دکتر عطایی که بدون حمایت‌های معنوی آنان این اثر به این شکل منتشر نمی‌شد، نهایت سپاس‌گزاری دارم. همچنین از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه و همکاران محترم این حوزه تشکر می‌کنم.

حسین سلطان‌زاده

دانشیار، دانشگاه آزاد اسلامی

تاریخ: ۱۳۹۶